

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 28.08.2021 Kabul/Accepted: 17.11.2021

Araştırma Makalesi/Research Article, s./pp. 259-281.

12.SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ ve ATATÜRKÇÜLÜK DERS KİTABINDA EĞİTİMİN SİYASAL İŞLEVİNİN İNCELENMESİ

Özlem AKIN MARTⁱ, Sadık KARTALⁱⁱ

Öz

Bu çalışmanın amacı, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının eğitimin siyasal işlevini açısından incelenmesidir. 12. sınıf ders kitabının materyal olarak kullanıldığı araştırmada, doküman incelemesiyle toplanan veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar, Atatürk, Türk milletinin özellikleri, demokrasi, Türk kadını, Türkiye'nin iç ve dış politikası, eğitim, kültür, sanat-spor ve bilime verilen öneme ilişkin temalar belirlenmiştir. Milli birlik ve beraberliği sağlayan unsurlar arasında milli birliğin güçlenmesi kavramı üzerinde daha çok durulduğu görülürken, yurt birliği kavramı ise üzerinde en az durulan kavramdır. Atatürk teması altında Atatürk ilke ve inkılapları, demokrasi teması altında milli egemenlik, Türk kadını teması altında Türk kadınının milli mücadeledeki yeri ve önemi üzerinde daha çok durulduğu belirlenmiştir. Bu ifadelerin, eğitimin devlete bağlı iyi bir vatandaş olan, milli birlik ve beraberliğe önem veren, eşitlikçi, bulunduğu ülkenin dünya politikasındaki geçmişi ve bugününün bilincinde olan, eğitim-kültür ve sanata önem veren çok yönlü bireyler yetiştirme amacına hizmet ettiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı, Eğitimin Siyasal İşlevi, Doküman Analizi.

Examination of the Political Function of Education in the 12th Class T.R. Revolutionary History and Ataturk Coursebook

Abstract

In the research, in which the 12th grade textbook was used as a material, the data collected through document analysis were analyzed by content analysis technique. As a result of the analysis, the factors that strengthen national unity and solidarity, Atatürk, the characteristics of the Turkish nation, democracy, Turkish women, Turkey's domestic and foreign policy, education, culture, art-sports and the importance given to science were determined. While it is seen that the concept of strengthening national unity is more emphasized among the elements that provide national unity and solidarity, it can be said that the concept of national unity is least emphasized. It was determined that Atatürk's principles and reforms were emphasized under the theme of Atatürk, national sovereignty under the theme of democracy, and the place and importance of Turkish women in the national struggle under the theme of Turkish women. It can be said that education serves the purpose of raising multi-faceted individuals who are good citizens who are loyal to the state, give importance to national unity and solidarity, are egalitarian, aware of the past and present of the country's world politics, and attach importance to education, culture and art.

Keywords: T. R. History of Revolutionary and Ataturk Textbook Example, Political Function of Education, Document Analysis.

ⁱ Doktora öğrencisi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi, e-posta: oakin2409@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1597-1200

ⁱⁱ Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, e-posta: skartal@mehmetakif.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6049-5656

Giriş

Her toplumda, eğitim kurumları olan okullar toplumun kendine has kültürünü aktarmak, mevcut sosyal, siyasi ve ekonomik düzenine ve ortak prensiplere göre bireyler yetiştirmek amacıyla kurulmuştur (Kartal, 2018). Bu yüzden eğitimin, o toplumun hakim düşünce sisteminden farklı olmamakla birlikte, belli ahlaki, toplumsal ve ideolojik değerlerin devamının sağlanmasına hizmet eden bir sistem olduğu söylenebilir (Güneş, 2019). Bu sistemde hem bireye hem topluma yönelik amaçların gerçekleşip uygulanması için, eylem olarak ifade edilen bazı işlevlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Tezcan, 2010). Bu işlevler, açık ve gizli işlevler olarak iki başlık altında ele alınmaktadır.

Eğitimin gizli işlevlerine örnek olarak; eş seçimi, statü kazanma verilebilir. Eğitimin açık işlevleri ise; toplumsal, ekonomik, bireysel, siyasal ve felsefi olarak beş alt başlıkta incelenmektedir. Açık işlevlerden biri olan eğitimin toplumsal işlevi, bireylerin toplumun değer, norm, gelenek ve göreneklere doğrultusunda toplumsallaştırılması olarak ifade edilebilir. Toplumsallaştırma ise bireylerin biyolojik varlık olma özelliklerinin dışına çıkarak, onların belli bir toplum veya kümeyle bütünleştirilmesi sürecidir (Ozankaya 1978, akt. Kızılloluk, 2007). Eğitimin bireysel işlevi, bireylere kişilik kazandırılması, demokrasi bilincinin oluşturulması ve geliştirmesi, bireyin toplum ve yaşama uyum yeteneğinin geliştirmesi (Taşkın, 2014) olarak tanımlanabilir. Eğitimin siyasi işlevini iki yönden ele almak mümkündür. İlk işlev, mevcut siyasal sisteme bireylerin bağlılıklarını sağlamaktır, ikincisi ise bireylere siyasal eğitim vermektir. Bu sayede toplumda birlik ve dayanışmanın oluşması sağlanacaktır (Tezcan, 1997). Eğitimin en önemli siyasal işlevi, toplumda siyasal yapı ile uyum ve ulus bilincinin oluşması, bunun yanında da toplumda ayrımcılık, kampçılık ve ayrışma gibi anlayışlarının oluşmasına engel olunması, oluştu ise de ortadan kaldırılması için ideolojik/siyasal bir bilincin oluşturulmasıdır (Yıldız, 2006).

İdeoloji kavramı günlük hayatta kullanılmakla birlikte, politik, sosyal ve akademik hayatta da sık kullanılan bir kavramdır ve tarihsel süreçte farklı bakış açılarıyla farklı şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Türk Dil Kurumu (TDK, 2021) ideolojiyi, “Siyasal veya toplumsal bir öğretiyi oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü.” Olarak ifade etmektedir. Yunanca kökenli bu kavramı Mardin (2004) fikir ve bilim anlamlarına gelen “idea” ve “logos” sözcüklerinden türediğini ifade etmekte olup, doğru düşünme bilimi şeklinde ortaya çıktığını belirtmektedir. Gutek (2011) ise, büyük oranda 1776 Amerikan Devrimi, 1789 Fransız Devrimi gibi büyük devrimlerle ortaya çıkan ideolojinin bir grubun inanç sistemi olarak tanımlanabileceğini ileri sürmektedir. Her devlet, kendi ideolojik anlayışını gelecek kuşaklara aktararak, benimsenmesini ister. Bunu da genelde okullar ve eğitim programları yardımıyla gerçekleştirmektedir. İdeolojik devlet, kendi siyasal modeline göre oluşturmaya çalıştığı insan tipini oluşturmada, önemli bir araç olarak okulu kullanmaktadır (Candan ve Işık, 2019).

Eğitimin işlevleri, o sürecin sonucunda oluşturulması hedeflenen birey ve toplum tipi ile alakalıdır. Bu nedenle, geliştirilen eğitim sistemi nasıl bir birey ve toplum oluşturulacağına göre şekillenmektedir. Buradan eğitime verilen anlam ve eğitimin görevinin ne olduğu hakim olan ideolojik bakış açısına bağlı olarak değişmektedir (Illich, 2012). Türk Milli Eğitiminin amaçları ve temel ilkelerinin yer aldığı, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu incelendiğinde de bu düşünceyi destekleyen bulgulara ulaşılmaktadır. Bu kanuna göre, Türk milletinin “Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirilmesi.” amaçlanmaktadır (Millî Eğitim Temel Kanunu, 1739). Bu ifade incelendiğinde; bir yandan Türk vatandaşları ve toplumunun milli birlik ve bütünlük içinde, devlete karşı vatandaşlık vazifesini getiren yurttaşlar yetiştirilmesinin amaçlandığı açıkça görülmektedir.

Eğitimin her aşamasında, ideolojik anlayışın teorik ve pratik olarak, her süreçte ulaşılmak istenen amaçlara dönük içerikler ortaya konulmaktadır. Bu bakımdan ders kitapları en önemli içeriklerdir. Ders kitapları hem konu alanına ilişkin bilimsel içerik hem de eğitimin ideolojik işlevlerini içeren kazanımların olduğu söylenebilir. Onlar aracılığıyla istenen denetim ve gözetim gerçekleşmekte ve devletin resmi ideolojisinin bilgi ve değerlerinin aktarımında ders kitaplarının etkili oldukları ifade edilmektedir (İnal, 1998). Ders kitapları hem öğretmen hem de öğrenciler tarafından en sık kullanılan araçlardan biridir. Ders kitaplarını Gülersoy (2013) derslerde kullanılıp ve dersin geliştirilmesini sağlayan araç olarak tanımlamaktadır. Şimşek'e (1997, s. 25) göre; ders kitapları öğretmenin öğretmesini kolaylaştırırken, öğrencinin öğrenmesini sağlamakta olup, her türlü öğrenme ve öğretme yardımcıları olarak ifade edilebilir. Ders kitapları sayesinde öğrenciler öğrenecekleri konuyu bütün yönleriyle görebilmektedir (Karasu Faiz ve Avcı, 2018).

Çocukların gelişiminde, ders kitapları onların karakterini biçimlendiren ve eğitim-öğretimin gerçekleştirmesini sağlayan önemli birer araçtır. Batı toplumlarında ders kitapları yardımcı veya rehber materyaller olarak görülmektedir (Karabağ, 2010, s. 155). Yanpar (2006, s. 114) Türkiye’de ders kitaplarının eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesi için öğrencilerin öğrenmelerine eşlik ettiğini ve çoğu durumda tek materyal olduğunu ifade ederek, ders kitaplarının önemine değinmiştir. Bu nedenle Türkiye’de ders kitapları öncelikli materyaller olarak yer almaktadır. Eğitim-öğretim sürecinde de Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) “konuların ders kitabından işleneceği ve yardımcı eğitim araçlarının ders kitabının yerine konulamayacağına” (MEB, 2004) vurgu yaparak, esas materyalin ders kitabı olduğunu vurgulamıştır.

Ders kitaplarının 2003-2004 eğitim-öğretim yılı itibariyle “İlköğretimde Ücretsiz Kitap Dağıtım Projesi” kapsamında devlet tarafından tüm öğrencilere ücretsiz dağıtılmaya başlanması, tüm ülkede aynı materyalin kullanılmasını sağlamıştır (Bayrakçı, 2005). Bunun

sonucunda ders kitaplarına, ulaşım kolaylaşmış ve ders kitapları yaygın olarak kullanılabilen kaynaklar haline gelmiştir. Bunun yanında, ders kitapları “ait oldukları dönemdeki egemen siyaseti ve bu dönemin toplumsal yapısını yansıtabilmek açısından ipuçları taşıyabilmesi gibi bir özelliğe sahiptir” (Tüfekcioğlu, 1997, s. 61). Egemen siyasetin yaygınlaştırılmasında, her dersin dolaylı etkisi olabileceği de müfredatta yer alan kazanımları incelendiğinde işleve en fazla hizmet eden dersin tarih dersi olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak, tarih ders kitaplarının kapsadığı geniş zaman aralığı, tarihçilerin bakış açısıyla tarihsel kurgunun anlatılması ve siyasi etkiler gösterilebilir (Dönmez ve Yazıcı, 2013). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı (2018) incelendiğinde de milli, manevi değer ve geleneklerin yarınlara aktarımı misyonu göze çarpmaktadır. İlkokul, ortaokul ve liselerde okutulan tarih dersinin, öğrencilerin yurt, dünya ve kimlik algılarının belirlenmesinde önemli rol oynadığı üzerinde durulmaktadır (Aslan, 2005). Tarih öğretimiyle birlikte başka milletlerin milli değerlerine saygı gösterilmesi göz önünde bulundurulmasının önemli olduğu belirtilmektedir (Özbaran, 2002). Tarih dersleri aracılığıyla bilinçli, kültürlü, değerlerine sahip yurttaşlar yetiştirmek hedeflenmekle birlikte (Alaca, 2017; Ulusoy, 2010) geçmişin bilgisinden yararlanılarak öğrenciler kendi tarihini, toplumunu ve kültürünü tanımakta ve böylece sosyalleşmesi sağlanmakta (Paykoç, 1998), farklılıklara saygı duyan, ahlaki değerlerini hem koruyan hem de geliştiren yurttaşlık becerilerini ve değerleri geliştiren bireyler yetiştirilmekte (Safran, 1993), vatandaşlık eğitimi ile doğrudan bir ilişki kurulmakta ve kültürel değerlerin aktarılması (Dewey, 2000; Nichol, 1996) sağlanmaktadır. Ayrıca ilkökuller ve lisede tarihle ilgili temel davranış ve bilgilerin geliştirilmesi açısından öğrenci üzerinde olumlu etkisinin olduğu vurgulanmaktadır (Wakefield, 2006). Bu nedenle MEB tarafından okullarda kullanılan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ders kitabının incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde; sosyal bilgiler, tarih veya T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarındaki vatandaşlık bilincini nasıl ele alındığı üzerine odaklanan (İnal, 1998; Kayaalp, 2015; Özyurt, 2014; Parlak, 2005; Şimşek ve Kartal, 2020), çeşitli sınıf düzeylerindeki Sosyal Bilgiler ve T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarının görsel ve tasarımlarını inceleyen (Çakır, 2015; Eşgi ve Dursun, 2008; Şahin, 2014; Yılmaz, 2004), ideal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından ele alan (Gülersoy, 2013), sosyal bilgiler etkinlik kitapları üzerine araştırma yapan (Yıldırım, 2014), sosyal bilgiler öğrenci ders ve çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitaplarını, öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendiren (Kulantaş, 2007), çeşitli sınıf düzeylerinde okutulan Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarını öğretmen görüşlerine göre ele alan (Esen, 2017; Ginesar ve Güven, 2018; Öcal ve Yiğittir, 2007) çalışmaların gerçekleştirildiği söylenebilir.

Yapılan çalışmalar ele alındığında 12. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük kitaplarını eğitimin siyasal/ideolojik temelleri açısından ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı; devletin denetiminde olan ve eğitim faaliyetlerine önemli bir araç olan ders kitaplarının incelenmesi, devletin yetiştirmek istediği bireyin ne

yönde yetiştirileceği hakkında fikir sahibi olunmasını sağlayacağı için MEB'in hazırlamış olduğu 12. sınıf düzeyindeki T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük kitabının (2020) eğitimin siyasi işlevi yönünden incelenmesidir. Bu amaç için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. 12. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında eğitimin siyasi işlevlerine ilişkin hangi tür ifadeler yer almaktadır?
2. Bu ifadelerdeki eğitimin siyasi işlevlerine hizmet eden noktalar nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

MEB'in hazırlamış olduğu, 12. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabındaki eğitimin ideolojik/siyasal yönlerinin ele alındığı bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmada birey ve grupların görüşleri ya da doküman incelemesi ile elde edilmiş olan veriler yorumlanmaktadır (Creswell, 2013). Dokümanlar günlük, bilimsel dergiler, mektup, otobiyografi ve biyografiler olabilir (Creswell, 2013). Bu araştırmada da ders kitabı incelemesi olduğu için, nitel yöntem uygun olarak görülmüştür.

Örnekleme

Çalışmada örnekleme olarak; çalışmanın amacına uygun olması ve konunun detaylı olarak ele alınmasına yardımcı olacağı düşüncesiyle, 12. sınıflarda okutulan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı seçilmiştir. Bunun nedeni, 12. sınıflarda T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine ait öğretim programı (2018) incelendiğinde; eğitimin siyasi işlevine ilişkin yardımcı olacağı düşünülmesidir. Örnekleme seçilmeden önce; tüm sınıf seviyelerindeki MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı gözden geçirilmiş ve araştırmanın amacına uygun kazanımlar açısından en çok uyan ders kitabı amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Çünkü ölçüt örnekleme, araştırmacı tarafından daha önce belirlenmiş bazı önemli ölçütleri karşılayan olguların amaçlı olarak seçilmesine dayanmaktadır (Patton, 2001).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2020-2021 eğitim-öğretim yılında kaynak olarak belirlenen Mevsim Yayınları T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı kullanılmıştır. Nitel araştırma yönteminden faydalanarak, doküman incelemesi yardımıyla elde edilen bilgiler alt problemlere cevap verecek şekilde incelenmiş ve bu hususlara dayanarak içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde verileri tanımlanmak benzer verileri belirlenmiş tema ve kavramlar altında gruplandırmak, anlaşılır bir şekilde yorumlamak esastır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu doğrultuda, öncelikle ders kitabındaki ele alınan başlıklar ve bölümleri baştan sona incelenmiştir. Ön okumanın yapılmasının ardından; araştırma amacı doğrultusunda, eğitimin siyasi işlevini ifade eden kelime, cümle ya da paragraflar belirlenmiş ve bu ifadelere uygun

düşen kodlar oluşturulmuştur. Birbiriyle ilişkili olan ifadeler aynı kodlar verilmiş, daha sonra bu kodlar yardımıyla temalar oluşturulmuştur. Daha sonra bu veriler, temalara göre düzenlenip tanımlanmıştır. Oluşturulan cümleler listelere ilişkin temaların uygunluğunun belirlenmesi amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur.

Yapılan içerik analizinin geçerliğinin sağlanması için, araştırmada elde edilen veriler detaylı olarak raporlanmış ve bu veriler çeşitli alıntılarla desteklenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Kitapta bulunan ifadeler ve görsellere yer verilerek, araştırmanın inandırıcılığı yani geçerliği sağlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler; araştırmacı tarafından incelenmiş ve ihtiyaç duyulduğunda bu alandaki uzmana danışılmış, ardından gelen dönütlere göre ortak bir karar verilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması amacıyla, Miles ve Huberman (1994) formülündeki (Güvenirlik = Görüş Birliği x 100 / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) uygulanmıştır. Görüş birlikleri ve ayrılıklarının, araştırmanın güvenilirliğine etkisi incelenmiştir. İnceleme sonucunda da %94 ortak görüş elde edilmiştir. Son aşamada ise elde edilen veriler, doğrudan alıntılar ve görsellere yer verilerek yorumlanmıştır. Doğrudan alıntılara yer verilirken, buldukları sayfalara da yer verilmiştir. Ders kitabındaki “İstiklal Marşı”, “Gençliğe Hitabe”, “İçindekiler”, “Organizasyon şeması”, “Proje ödevi”, “Değerlendirme soruları”, “Sözlük”, “Cevap anahtarı”, “Kronoloji”, “Kaynakça” “Görsel kaynakça” bölümleri inceleme dışı tutulmuştur.

Bulgular

Araştırmadaki ders kitabına yansıyan eğitimin siyasal işlevlerine hizmet eden ifadelerle göre oluşturulan ortak temalara Tablo 1’de yer verilmiştir:

Tablo 1. 12. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında siyasal işlevlere yönelik temalar

Tema	Tekrar sayısı
Milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar	114
Atatürk	116
Demokrasi	140
Türkiye’nin iç ve dış politikası	44
Eğitim, kültür ve sanat-spor, bilime verilen önem	22
Türk milletinin özellikleri	20
Türk kadını	18

Tablo 1’ e göre ders kitabındaki konulara göre “Milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar”, “Atatürk”, “Türk milletinin özellikleri”, “Demokrasi”, “Türk kadını”, “Türkiye’nin iç ve dış politikası”, “Eğitim, kültür ve sanat-spor, bilime verilen önem” başlıklı temalar belirlenmiştir. En çok vurgulanan temaların “Milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar”, Atatürk” ve “Demokrasi” olduğu görülmektedir. Bu temalara göre, devletin Türkiye’deki vatandaşlara demokrasi bilinci edindirmeyi; milli birlik ve beraberlik duygusuyla hareket eden, Atatürk ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, Türkiye’nin iç ve dış politikasına ilişkin bilgi sahibi olan, kadına önem veren, eğitim, kültür ve sanat-spor, bilime ilişkin konuların bilincinde olan çeşitli ortak özelliklere sahip bireyler yetiştireyi amaçladığı söylenebilir.

Oluşturulan temalara ilişkin alt kodlara ilişkin açıklama ve örnek alıntıları her kategori başlığının altında devam eden kısımda ele alınmıştır. Ayrıca bazı temalar ve alt kodların

desteklenmesi için ders kitabındaki görsellerden de faydalanılmıştır. Araştırmada belirlenen ilk tema olan “Milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlara” dayalı belirlenen alt temalar Tablo 2’de yer almaktadır:

Tablo 2. Milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar temasına dayalı belirlenen alt temalar		
Tema	Alt tema	Tekrar sayısı
Milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar	Milli birlik ve beraberlik	34
	Tam bağımsızlık	15
	Kültür birliği	14
	Türk birliği	10
	Tarih birliği	10
	Dil birliği	9
	Türk İslam birliği	8
	Ülkü birliği	3
	Milli mücadele	2
	Milli marş	2
	Yurt birliği	1

Tablo 2’de “Milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar” temasının altında, milli birlik ve beraberlik, Türk birliği, tam bağımsızlık, yurt birliği, milli mücadele, milli marş, tarih birliği, kültür birliği, dil birliği, ülkü birliği, Türk-İslam Birliği alt temalarının ele alındığı belirlenmiştir. En çok vurgulanan alt temanın “Milli birlik ve beraberlik” kavramı üzerinde daha çok durulduğu görülürken, “yurt birliği” kavramı üzerinde ise en az durulduğu söylenebilir. Bu bağlamda milli birlik ve beraberliğin oluşmasında, eğitim aracılığıyla bireylere bu kavramların aktarımı sağlanarak, bu doğrultuda bireylerin yetiştirilmesinin amaçlandığı söylenebilir.

Milli birlik ve beraberliğin sağlanması anlamında; yaşlısı genci, doğudaki-batıdaki, kadın-erkek, askeri veya sivil halkı fark etmeksizin tüm halkın birlikte hareket ettiği vurgusu yapılmıştır. Belirlenen bu temayla ilgili, kitaptaki örnek cümleler ve görseller aşağıda yer almaktadır.

Ankara Silahhanede orduya makineli tüfek ve top yapanlar

Cepheye mermi hazırlayan çocuklar

Görsel 1. Milli birlik ve beraberlik

“Millî duygularla harekete geçen cemiyetlerden bazıları açık olarak silahlı mücadele kararı almamakla birlikte, millî hisleri taze tutmak ve büyük bir felâketten en az zararla çıkmak için tedbirler almaya çalışmıştır.” (s.52)

Ders kitabında Türk birliği ve yurt birliğinin sağlanması ve tam bağımsızlığın elde edilebilmesi için Türk milletinin birlikte hareket ettiği vurgulanmıştır. Bu temalara ilişkin ifadeler şunlardır:

“Bu iskân faaliyetleri ile Anadolu’da Türk nüfus oranı artmıştır. Bu durum Kurtuluş Savaşı’na giden süreçte millî bir Türk Devleti’nin temellerinin atılmasına katkıda bulunmuştur. Askerî açıdan bakıldığında da yıllardır savaşlarla azalan Anadolu nüfusu güçlenmiştir. Anadolu’nun etnik yapısında Türk nüfus ağırlık kazanmaya başlamıştır. Böylece millî devletin kurulması yönünde yarar sağlanmıştır. Ayrıca göçler Türklük bilincinin üst düzeye çıkmasını sağlamıştır.” (s.26)

“Ayrıca bu kongrede başka bir devletin güdümüne girmek demek olan manda ve himaye ilk kez reddedilmişti.” (s.59)

“Vatan topraklarının bütünlüğünün ve bağımsızlığının muhafazası esastır.” (s.62)

Türk milletinin milli birlik ve beraberliğini pekiştiren unsurların arasında milli bir marş, aynı kültür, tarih, dil ve ülkeye sahip olmalarının gösterildiği; bunun yanında Türk-İslam Birliğinin de bu milli birlik ve beraberliği güçlendiren bir diğer etmen olduğu vurgulanmaktadır. Bu unsurları vurgulayan ifadelerden bazıları şunlardır:

“Atatürk, ulusun temsilcilerine şöyle sesleniyordu: “Kültür işlerimiz üzerine ulusça gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da Türk tarihini doğru temeller üzerine oturtmak; öz Türk dilini değeri olan genişliğe kavuşturmak için candan çalışılmış olduğunu söyleyebilirim. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimlere ereceğine şimdiden inanabilirsiniz.” (s.119)

“Nihayet İstanbul’da baskın sırasında tutuklanan vekillerin yerine seçimler yapıldı ve Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara Hacıbayram Camii’nde cuma namazı kılındıktan sonra dualarla açıldı.” (s.65)

Yapılan çalışmada ele alınan ikinci ana tema olan “Atatürk” temasına yönelik bulgular Tablo 3’te yer almaktadır:

Tablo 3. Atatürk temasına ait alt temalar		
Tema		Tekrar Sayısı
Atatürkün hayatı		6
Atatürk’ün özellikleri		8
Atatürk ilke ve inkılapları	Halkçılık	24
	Laiklik	21
	Milliyetçilik	19
	Devletçilik	17
	İnkılapçılık	7
	Cumhuriyetçilik	6
Atatürk İlke ve İnkılaplarını bütünlüyci etmenler	Milli Birlik	34
	Milli Egemenlik	27
	Milli bağımsızlık	15
	Çağdaşlık	10
	Batılılaşma	9
	Akılcılık	2
	Medeniyet	2

Tablo 3’e göre Atatürk temasının Atatürk’ün hayatı, özellikleri, ilke ve inkılapları, ilke ve inkılaplarını bütünlüyci etmenler olarak dört alt temada ele alındığı görülmektedir.

Atatürk'ün hayatına ilişkin; doğumundan başlayarak, eğitim hayatı, askeri hayatı, siyasi başarıları, hastalık dönemi, vefatıyla ilgili çeşitli ifadeler ve anılara yer verilmiştir. Atatürk'ün özellikleri ele alındığında ise siyasi, askeri, eğitim hayatındaki çeşitli başarıları, savaşlardaki karar anları, ilke ve inkılapları dönemindeki belirgin özellikleri, ileri görüşlülüğü, disiplinli oluşu, vatan ve millet sevgisi, idealist olduğu, iyi kalpli olduğu, eğitime ve sanata önem verdiği, yöneticilik özelliği olduğu, ümitsizliğe izin vermediği ve kritik anlarda sorunlara yaklaşımının çözümcü olduğu söylenebilir.

Atatürk'ün ilkelerinden inkılapçılık, cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, laiklik, devletçilik şeklinde 6 ana ilkesine yer verildiği söylenebilir. Bu alt temaların arasında en çok sırasıyla Halkçılık, Laiklik ve Milliyetçilik temalarının; en az ise Cumhuriyetçilik ilkesinin vurgulandığı görülmektedir.

Atatürk ilke ve inkılaplarını bütüncü etmenler arasında ise; milli egemenlik, batılılaşma, medeniyet, milli bağımsızlık, milli birlik, çağdaşlık ve akılcılık başlıklarının yer aldığı görülmektedir. Daha sonra Atatürk inkılapları alt temasında ise siyasi, hukuk, eğitim ve kültür, toplumsal, ekonomik ve sağlık alanında yapılan inkılaplara yer verilmiştir. Bu temaya göre Atatürk'ün özelliklerinin, önem verdiği konuların yetiştirilecek olan nesillere örnek olmasının amaçlandığı söylenebilir. Belirlenen alt temalara ilişkin Atatürk'ün doğduğu ve yaşadığı yer olan Selanik ve Selanik'in o dönemdeki özelliklerine; aile, eğitim, askeri ve vefatından önceki son dönemlerine ilişkin bilgilere, bu bilgileri destekleyen anılara ve çeşitli görsellere yer verilmiştir. Bu ifadelere yönelik alıntılar ve sayfa sayılarına aşağıda yer verilmiştir:

"...Mustafa, Haziran 1886'da önce annesinin isteği üzerine Koca Kasım Paşa Mahallesi'ndeki Hafız Mehmet Efendi'nin mahalle mektebine başlamış sonra babasının isteği üzerine Şemsi Efendi Okulunda eğitimine devam etmişti. Çağdaş bir anlayışla eğitim veren bu okul, Mustafa'nın fikrî gelişimini derinden etkiledi." (s.13)

Atatürk'ün özelliklerine ilişkin bilgilere, bu bilgileri destekleyen anılara ve çeşitli görsellere yer verilmiştir. Atatürk'ün özellikleri arasında ileri görüşlülüğü, kararlılığına yer verildiği söylenebilir. Bu ifadelere yönelik alıntılar ve sayfa sayılarına aşağıda yer verilmiştir:

"Mustafa Kemal; idadî öğrenimi boyunca meslek ve fikir bakımından gittikçe gelişen, kendine güvenen, yetişmek ve ilerlemek tutkusuna sahip, çok çalışkan, yurtsever ve seçkin bir öğrenci görünümündedir." (s.15)

Atatürk'ün milliyetçilik anlayışında çağdaş ve birleştirici özellik yer almaktadır. Milliyetçilik anlayışında; yeni kurulan Türk devletinin millî birlik ve beraberlik içerisinde, çağdaş bir hayat yaşaması, ilke ve inkılaplarını öğrenip benimsemesi önemli görülmektedir. Yeni kurulan devletin benimseyeceği ideoloji bağlamında hükümetin halk tarafından benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Atatürk'ün ilkelerine ilişkin bazı ifadeler şu şekildedir:

"Bugünkü hükümetimiz, devlet teşkilatımız doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı devlet ve hükümet teşkilatıdır ki onun ismi Cumhuriyettir. Artık

hükûmet ile millet arasında geçmişteki ayrılık kalmamıştır. Hükûmet millet, millet de hükûmettir. Artık hükûmet ve hükûmet mensupları kendilerinin millettten ayrı olmadıklarını ve milletin efendi olduğunu tamamen anlamışlardır.” (s.103)

Yeni Türk devletinin çağdaşlaşması anlamında gerçekleştirilen yenilikler Osmanlı Devleti’ndekinin aksine laiklik esaslı olacak olup, devletin ekonomisinin devletçilik temelli geliştirilmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca inkılapçılık ilkesi ile birlikte, akıl ve bilim yolunda çağdaşlaşmanın gerçekleşeceği vurgulanmaktadır. Bu ifadelerin bazıları şu şekildedir:

“Atatürk; eğitim alanındaki, siyasi ve sosyal alanlardaki inkılaplarını laikliğin dayandığı esasları göz önüne alarak uygulamaya çalışmıştır. Bu esaslardan hareketle de cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan inkılaplar yoluyla devlet, hukuk ve eğitim sistemini laikleştirmeye çalışmıştır. Böylece laiklik, devlet hayatına ve sosyal hayata birçok yenilik getirmiştir.” (s.104)

“Atatürk inkılapçılığı çağdaşlaşmanın bir gereğidir. Çağdaş bir ülke olabilmek için tam bağımsızlık ve akılcılık ilk şarttır. İnkılapçılığın özü kültürel değerlerine, gelenek ve göreneklerine bağlı fakat her türlü yeniliğe de açık bireyler yetiştirmektir.” (s.105)

Atatürk ilke ve inkılaplarını bütünleyici etmenlerin arasında batılılaşma, milli egemenlik, medeniyet, milli bağımsızlık, milli birlik, çağdaşlık, akılcılık yer almaktadır. İlke ve inkılapların gerçekleşmesi ile birlikte bu unsurların da pekişeceği söylenebilir. Ders kitabında yeni Türk Devleti ile birlikte batılılaşmanın yeni bir boyut alacağı, akılcı bir yaklaşımın bu ilke ve inkılapları güçlendireceği vurgusu görülmektedir. Bu ifadelerin bazıları aşağıda yer almaktadır:

“Atatürk’ün milliyetçilik anlayışı hem çağdaşlaşmayı ve uygarlığı hem de millî benliğimize ve kişiliğimize sahip çıkmayı gerektirir. Kendi millî benliğimize sahip çıkmakla çağdaşlaşmak, millet hâline gelmekle gelişmek birbirine zıt değildir. Birbirini tamamlayıcıdır. Ne tarihîköklerinden kopmak ne de geçmişe saplanıp kalmak...” (s.103)

Dördüncü ana tema olan “Demokrasi” temasına yönelik bulgular Tablo 4’te yer almaktadır:

Tablo 4. Demokrasi temasına ilişkin alt temalar

Tema	Alt temalar	Tekrar Sayısı
Demokrasi	Milli egemenlik	27
	Hukukun üstünlüğü	21
	Seçme ve seçilme	17
	Eşitlik	12
	Meclis üstünlüğü	9
	Kuvvetler ayrılığı	6
	Çok partili hayat	6
	Oy birliği	3
	Meclise sunma	3
	Hak ve özgürlükler	1
	Çoğulculuk	1

Tablo 4 incelendiğinde; milli egemenlik, kuvvetler ayrılığı, hukukun üstünlüğü, meclis üstünlüğü, eşitlik, meclise sunma, seçme ve seçilme, çok partili hayat, hak, özgürlükler ve çoğulculuk, oy birliği alt temalarına yer verildiği görülmektedir. Bu alt temalara göre,

bireylerde demokrasi bilincinin kazandırılması amacıyla “hukuk devleti” vurgusunun yapıldığı, daha sonra “milli egemenliğin” vurgulandığı, her vatandaşın “eşit” olduğunun vurgusunun yapıldığı söylenebilir. Bunun yanında “çoğunluk”, “kuvvetler ayrılığı” vurgularının diğerlerine göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Milli egemenlik, yeni Türk Devleti’nin temel unsurlarından biri olarak görülmektedir. İlgili alıntılarda ve yorumlarda, demokrasinin benimsenmesinin birinci koşulu milletin iradesine sahip çıkılması olarak görülmektedir.

“Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.” (s.57)

“Erzurum ve Sivas Kongreleri, millî iradenin oluşması ve demokratik sürecin başlatılması bakımından çok önemli gelişmelere sebep olmuştur.” (s.61)

Demokratik sistemin gereği olan hukuk kurallarının önemli görülmesiyle birlikte, hukuk kurallarının benimsenmesiyle toplumun güvenli ve huzurlu olarak yaşaması sağlanmaktadır. Hukuk ve meclisin üstünlüğünün benimsenmesi yeni Türk devletindeki düzeni sağlayacak, eşitlik kavramı devlet ile bireylerin arasında herhangi bir ayırımın yapılmaması ve bunun yasalar yardımıyla devlet eliyle güvenceye alınmasına yardımcı olacaktır. İlgili alıntılardan bazıları şunlardır:

“Millî egemenliğin halk tarafından ve halk için yapılmasına önderlik etmek, Türkiye’yi modern bir devlet hâlinde yükseltmek, kanun önünde herkesi eşit kılmak, Türkiye’de kanunları hâkim kılmak, imtiyazsız ve sınıfsız bir halk oluşturmak” (s.143)

Demokrasıyla birlikte bireylerin seçme ve seçilme hakkına sahip olduğu, hak ve özgürlükleri elde ettiği, çoğulculuk, oy birliği, çok partili bir hayat ve meclise sunma gibi kavramlara yer vererek, öğrencilerde bu bilincin yerleştirilmesi sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. İlgili görsel, alıntı ve ifadeler aşağıda yer almaktadır:

Görsel 2. Meclise sunma

“1982 Anayasası’nın 2. maddesi tıpkı 1961 Anayasası’nın 2. maddesi gibi “insan haklarına saygılı” olma ilkesini cumhuriyetin nitelikleri arasında saymaktadır. Esasen

Türkiye Cumhuriyeti'ni "insan haklarına saygılı bir hukuk devleti" olarak tanıyan Anayasa'nın 112. maddesi "Herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve özgürlüklere sahip olduğu"ndan söz etmektedir." (s.234)

Yapılan çalışmada ele alınan beşinci ana tema olan "Türk Milletinin Özellikleri" temasına yönelik bulgular Tablo 5'te yer almaktadır:

Tablo 5. Türk milletinin özelliklerine ilişkin alt temalar		
Tema	Alt temalar	Tekrar Sayısı
Türk milletinin özellikleri	Kahramanlık	5
	Yardımlaşma ve dayanışma	4
	İnsancılık (Hümanizm)	4
	Vatan sevgisi	3
	Kararlılık	2
	Sadakat	1

Tablo 5 incelendiğinde, sırasıyla en çok Kahramanlık, Yardımlaşma ve dayanışma, İnsancılık (Hümanizm); en az ise sadakat ve kararlılık temalarına yer verildiği görülmektedir. Buradan Türk milletinin kahramanlık, kararlılık, vatan sevgisi olan, yardımlaşma ve dayanışmaya önem veren, sadık ve insancıl özelliklerinin vurgulandığı anlaşılmaktadır. Bu özelliklere yer verilerek gelecek neslin de aynı özellikleri edinmesi ve bu doğrultuda yetiştirilmesinin amaçlandığı söylenebilir. Bu alt temalara ilişkin ifadeler, görseller ve sayfa sayıları aşağıda yer almaktadır:

270

"Türk kültürü kaynaştırılarak bir Türk hümanizmi meydana getirilmeye çalışıldı. Bu amaçla halkevleri, köy enstitüleri ve üniversiteler hümanist anlayışın toplumun tabanına yayılmasında etkili oldu." (s.215)

Vatan sevgisi Mehmet Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'nı yazması sonucunda verilerek istenen ödülü kabul etmemesiyle vurgulanmaktadır. Türklerin tarih boyunca yardımlaşma ve dayanışma örneklerini gösterdiği, bu birlik ve dayanışmanın sonucunda önemli zaferlerin kazanıldığı, ayrıca yaşanan zor günlerin bu dayanışma ve birliktelikle atlatıldığı belirtilmektedir. Bu vurgu görseller, okuma metinleri ve ifadelerle pekiştirilmektedir. Aşağıdaki görselde Türk milletinin Kurtuluş Savaşı döneminde kadın, erkek, genç, yaşlı, asker, halk, ayrımı yapmadan herkesin milli birlik ve beraberlik için büyük bir dayanışma içerisinde hareket ettiği açıkça örneklendirilmektedir:

Görsel 2. *Tekâlif-i Milliye Emirleri üzerine orduya yardım etmek için seferber olan halk (Anıtkabir Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi)*

Yapılan çalışmada ele alınan altıncı tema olan “Türk kadını” temasına yönelik bulgular Tablo 6’da yer almaktadır:

Tablo 6. Türk kadını özelliklerine ilişkin alt temalar		
Tema	Alt temalar	Tekrar Sayısı
Türk kadını	Türk kadınına verilen önem	9
	Türk kadınının milli mücadeledeki yeri	7
	Kadın hakları	4

Tablo 6 incelendiğinde; Türk kadınına ilişkin alt temaların Türk kadınına verilen önem, Türk kadınının milli mücadeledeki yeri ve kadın hakları alt boyutunda vurgulandığı söylenebilir. Bu alt temalara arasında en çok Türk kadınına verilen önemin vurgulandığı söylenebilir. Buradan Türk kadınına önem veren, milli mücadeledeki öneminin bilincinde olan ve kadın haklarının neler olduğunu bilen bireyler yetiştirilmesi amaçlandığı söylenebilir. Böylelikle günümüz anlayışında kadın erkek eşitliğinin vurgulandığı görülmektedir. Buradan cumhuriyetle birlikte yapılan inkılaplarla Türk kadının konumunun değiştiği ve erkeklerle eşit haklar elde ettiği çıkarılabilir. Belirlenen alt temalara ilişkin alıntılar, görseller ve sayfa sayıları aşağıda yer almaktadır:

“Maraş halkından Sütçü İmam’ın bir kadının başörtüsünü zorla açmak isteyen bir Fransız askerini öldürmesi üzerine halk, düşmana karşı dayanışma içinde şehrini savundu.” (s.75)

Görsel 3. Türk kadınının milli mücadeledeki yeri

Türk kadınının Kurtuluş Savaşı’ndaki kahramanlıkları, analık rolü, halkın Türk kadınına sahip çıkması ve önem vermesi bir arada ders kitabındaki okuma metinleri ve görsellerde sıklıkla yer almaktadır.

“...Türk kadını, toplum hayatı içinde çok daha fazla sorumluluk almak zorunda kalmıştı. Nitekim savaşın getirdiği koşullar nedeni ile kadınlar bir taraftan ev işleri ile uğraşırken diğer taraftan da hemşirelik, ebelik veya öğretmenlik gibi meslekler ile iş hayatında varlığını gösterdi.” (s.37)

“Makbule Hanım, her baskında yanına elinden hiç ayırmadığı Japon filintasını alır, düşmandan ele geçirdiği doru atına biner, müfrezinin artçısı olarak birliğin gerisindeki

yeri alırdı. Efelerin çoğundan daha iyi ata biner, tehlike anında silahı herkesten önce o ateşlerdi.” (s.93)

Türk kadınına verilen önemin yalnızca savaş sürecinde görülmediği, aynı zamanda cumhuriyetin ilanı sonrası Atatürk inkılapları ile birlikte kadınlara çeşitli haklar getirilerek önemin pekiştirildiği söylenebilir.

“Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir. Biz cumhuriyeti kurduk: O, on yaşını doldururken demokrasinin bütün gereklerini sırası geldikçe uygulamaya koymalıdır. Kadın haklarını tanımak da bunun bir gereği olacaktır. Rahat olunuz.” (s.127)

Yapılan çalışmada ele alınan yedinci “Türkiye’nin iç ve dış politikası” temasına yönelik bulgular Tablo 7’de yer almaktadır:

Tablo 7. Türkiye’nin iç ve dış politikasına ilişkin alt temalar		
Tema	Alt temalar	Tekrar Sayısı
Türkiye’nin iç politikası	Türkiye’nin iç yapısındaki milli birliğe düşman durumlar	4
	Azınlıklara karşı barışçıl yaklaşım	3
	Terörle mücadele	2
Türkiye’nin dış politikası	Türkiye’nin diğer devletlere barışçıl yaklaşımı	25
	Türk devletinin askeri başarıları	12
	Diğer devletlerin zarar veren yaklaşımları	8
	Türkiye’nin yansızlığı	3
	Destek görememe	2
	Türk azınlığı sorunu	1

Tablo 7 incelendiğinde; Türkiye’nin iç politikasına yönelik Türkiye’nin iç yapısındaki milli birliğe düşman durumlar, terörle mücadele ve azınlıklara karşı barışçıl yaklaşım alt temalarının yer aldığı görülmektedir. Türkiye’nin dış politikasına yönelik ise; Türkiye’nin diğer devletlere barışçıl yaklaşımı, diğer devletlerden destek görememesi, Türk azınlığı sorunu, diğer devletlerin zarar veren yaklaşımları, Türkiye’nin yansızlığı ve Türk devletinin askeri başarıları alt temalarına yer verildiği görülmektedir. Bu alt temaların arasında en çok Türkiye’nin iç yapısındaki milli birliğe düşman durumlar, Türkiye’nin diğer devletlere barışçıl yaklaşımı, Türk devletinin askeri başarılarına yer verilirken; en az ise Terörle mücadele, Türk azınlığı sorununa yer verildiği söylenebilir. Bu alt temalara göre Türkiye’nin iç ve dış politikasında geçmişten günümüze yaşanan olaylar ve değişikliklere ilişkin bilinçli bir nesil yetiştirilmesi gerektiği yorumu yapılabilir. Bunların bilincine varılarak, tarihin yorumlanması ve özümsemesinde iç ve dış politikanın da önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Bu alt temalara ilişkin alıntılar ve sayfa sayıları aşağıda yer almaktadır:

“I. Dünya Savaşı ve sonrası yaşanan felaketleri İttihatçıların şahıslarında görüp, onları müttefiklere teslim edip sempati kazanmak ve böylece müttefiklerin insafından yararlanmak isteyen fırka ve cemiyetlerdir.” (s.53)

Ders kitabında milli iradeye, milli birlik ve beraberliğe, vatandaşların hak ve özgürlüklerine karşı gerçekleştirilen eylemlere de vurgu yapılmıştır. Bu eylemler hem Türk devleti sınırları içinde hem de sınırlar dışında diğer devletler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu eylemlerin yanında Türk devletinin diğer devletlerden destek

görememesi de Türk devletine zarar veren unsurlardan biri olarak belirtilmektedir. Yabancı kültürlerin milliliğe zarar verdiği, buna karşın Türk devletinin azınlık ve yabancı kültürlerle barışçıl yaklaştığı vurgusunun da ders kitabında yer aldığı söylenebilir. Bu ifadelerin bazıları şunlardır:

“Darbe girişimiyle ilgili başlatılan soruşturmalar kapsamında, Türkiye genelinde silahlı terör örgütü üyesi darbe kalkışmasına katılan çok sayıda sözde güvenlik görevlisi gözaltına alındı.” (s.252)

Türk devletinin savaş sürecinde tarafsız bir tutuma sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca Türklerin askeri zaferler elde ettiği ve askeri güçlerini hem geçmişte hem de bugün barış aracı olarak kullanılması ders kitabında ele alınmaktadır. Bu konunun önemi de kitapta metinlerle ifade edildiği ve doğrudan sunulduğu görülmektedir.

“İkinci cephenin Türkiye üzerinden açılmasını düşünen Müttefik Devletler Türkiye’yi ikna etmek üzere Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’yü 1943 Aralık ayında Kahire Konferansı’na davet ettiler. Ancak Türkiye’nin savaşa girmekte çekinceli bir politika takip etmesi..”(s.181)

Yapılan çalışmada ele alınan sekizinci “Eğitim, kültür ve sanat-spor, bilime verilen önem” temasına yönelik bulgular Tablo 8’de yer almaktadır:

Tablo 8. Eğitim, kültür ve sanat-spor, bilime ilişkin alt temalar		
Tema	Alt temalar	Tekrar Sayısı
Eğitim, Kültür ve Sanat-Spor, Bilime verilen önem	Kültür ve sanata verilen önem	12
	Eğitime verilen önem	6
	Spora verilen önem	2
	Bilime verilen önem	2

Tablo 8 incelendiğinde; eğitim, kültür ve sanat-spor, bilime verilen öneme ilişkin eğitime verilen önem, kültür ve sanata verilen önem, spora verilen önem ve bilime verilen önem alt temalarının ayrı ayrı vurgulandığı görülmektedir. Bu temalar içinde en çok kültür ve sanata verilen önemin üzerinde durulduğu dikkat çekmektedir. Belirlenen alt temalar çeşitli okuma metinleri ve alıntılarla zenginleştirilmiştir:

“...Ben en iyi siyasetin her türlü anlamıyla “en çok kuvvetli olmak” bulunduğunu kabul ederim. “En çok kuvvetli olmak” tabirinden amacım, yalnız silahlı kuvvet olduğunu zannetmeyiniz. Aksine asker olmama rağmen bu, bence kuvveti meydana getiren etkenlerin sonuncusudur. Benim kastettiğim, manen, ilmen, ahlaken ve fennen kuvvetli olmaktır.” (s.41)

“Mustafa Kemal, güzel sanatları kültürün alanı içine alır ve birçok konuşmasında da kültürle sanatı yan yana anardı. Ona göre ‘güzel sanatlarda başarı, bütün inkılapların başarılı olduğunun kesin deliliydi. Konuşmalarında en güzel değerlendirmelerden birini sanatla ilgili olarak yapmıştı.” (s.121)

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

12. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabındaki eğitimin siyasi işlevlerine yönelik ifadelerin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, yapılan inceleme sonucunda “Milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar”, “Atatürk”, “Türk Milletinin özellikleri”,

“Demokrasi”, “Türk kadını”, “Türkiye’nin iç ve dış politikası”, “Eğitim, kültür ve sanat-spor, bilim” başlıklı temaların yoğun olarak görüldüğü belirlenmiştir. Bu başlıklar aracılığıyla da, devletin oluşturmak istediği gelecek nesil profiline demokrasi bilincine sahip, milli birlik ve beraberlik duygusuyla hareket eden, Atatürk ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, Türkiye’nin iç ve dış politikasına ilişkin bilgi sahibi olan, kadına önem veren eğitim, kültür ve sanat-spor, bilime önem veren bir nesil olmasının amaçlandığı söylenebilir. Araştırma sonucunda belirlenen temaların, Şimşek ve Kartal’ın (2020) 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında vatandaşlık algısına yönelik belirlediği “demokrasi”, “temel haklar ve ödevler”, “vatanseverlik”, “milli birlik ve beraberlik”, “Atatürk, ilke ve inkılapları” temalarıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Benzer şekilde; Ezer, Ulukaya ve Kaçar (2016) Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi kitabını incelemiş ve bu ders kitabının vatandaşlara bilinç kazandırılması ve onlarda millî kimliğin oluşmasında önemli bir yere sahip olduğunu, devlete karşı görev ve sorumluluklarının farkında olan, bu sorumlulukları davranış haline getiren vatandaşların yetiştirilmesi amacı olduğunu vurgulamıştır. Belirlenen temaların MEB T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersindeki öğretim programında (2018) belirtilen özel amaçlardaki Atatürk’ün kişilik özelliklerini örnek alan, Millî Mücadele örneğinden hareketle bazı değerleri edinen, çağdaşlık, laiklik ve cumhuriyet gibi kavramların Türk milleti için ifade ettiğini anlayan, Atatürk ilke ve inkılaplarının esas aldığı değerleri yaşatmaya hevesli olan, vatanını ve milletini seven, millî, manevi ve evrensel değerleri benimseyen, Türkiye’nin iç ve dış tehditlerine karşı duyarlı olan bireyler yetiştirmek amacı ile uyumlu olduğu söylenebilir (s. 8).

Çalışmada belirlenen “Milli birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar” temasının altında, milli birlik ve beraberlik, Türk birliği, tam bağımsızlık, yurt birliği, milli mücadele, milli marş, tarih birliği, kültür birliği, dil birliği, ülkü birliği, Türk-İslam birliği alt başlıklarının olduğu belirlenmiştir. Bu başlıklar ele alındığında eğitimin siyasal işlevi yönünden; gelecek nesilin milli birlik ve beraberlik bilinciyle hareket etmesi ve bu bilinci geliştiren unsurlara ilişkin bilgi sahibi olması amaçlandığı söylenebilir. Çalışmanın bulgusuna paralel bir şekilde; devletin, eğitim kurumlarında ideolojiyi yerleştirirken toplumsal kültür, simgeler, kavramlar ve dil öğelerini koruyucu bir şekilde yerleştirdiği vurgulanmakta (Çetin, 2001), tarih öğretiminin bazı amaçlarının, toplumu ve milleti daha iyi tanıması amaçlanan yeni neslin milli kimliğinin geliştirilmesi olduğu (Demircioğlu, 2007) üzerinde durmaktadır. Ortaokul öğretim programının özel amaçlarının 2. maddesinde öğrencilerin “Millî Mücadele örneğinden hareketle Türk milletinin millî birlik ve beraberlik anlayışı içerisinde özgürlük, bağımsızlık ve vatanseverlik ile her türlü zorluğun üstesinden gelebileceğini anlamaları.” beklenmektedir (MEB, 2018). Ayrıca 2023 Eğitim Vizyonu (MEB, 2018) belgesinde de eğitimle birlikte çocukların “millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri yaşantılarına geçirmeleri” hedefi de bu bulguyu desteklemektedir. Bu doğrultuda istenen özelliklerin ortaöğretim ders kitabının içinde de yer aldığı söylenebilir. Benzer şekilde Özkan (2010) “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi” ders kitabında “birlik-beraberlik” ve “bağlılık” değerleri üzerinde diğer değerlere göre fazla durulduğunu belirlemiştir. Özkan (2010) okullarda okutulan ders

kitaplarının hepsini incelemiş ve 5. ve 8. sınıf düzeylerindeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ve Türkçe ders kitaplarında en fazla vurgulanan değerler birlik ve beraberlik olduğunu belirlemiştir.

Çalışmada belirlenen ikinci tema olan Atatürk teması adı altında; Atatürk'ün hayatı, özellikleri, ilke ve inkılapları, ilke ve inkılapların bütünleyici yönleri belirlenmiştir. Atatürk'ün hayatı ve özelliklerine yer verilerek yeni neslin örnek alması ve bu doğrultuda kendini geliştirmesi amaçlandığı söylenebilir. Benzer şekilde Şimşek ve Kartal (2020) da 8. sınıf düzeyindeki inkılap tarihi ders kitabında "Atatürk, ilke ve inkılapları" temasının, araştırmada belirlenmiş olan diğer temalardan daha baskın işlendiği görülmüştür. Bunun yanında Atatürk'ün inkılapçılık, cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, laiklik, devletçilik ilkelerine ve Atatürk ilke ve inkılaplarını bütünleyici etmenleri olan milli egemenlik, batılılaşma, medeniyet, milli bağımsızlık, milli birlik, çağdaşlık ve akılcılık başlıklarının yer aldığı belirlenmiştir. Bu bulgunun MEB T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersindeki öğretim programında (2018) belirtilen özel amaçlarındaki Atatürk'ün çeşitli kişilik özelliklerinin her bir üniteye işlenmesi gerektiği maddesiyle uyumlu olduğu görülmektedir. Gerçekleştirilen benzer çalışmaların bulguları da araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Ezer ve diğerleri (2016) de, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersindeki laiklik, inkılapçılık, halkçılık inkılaplarının öğrenciler tarafından önemli ölçüde kabul edildiğini belirlemiştir. Akbaba (2009) İnkılap tarihi dersine yönelik öğrenci görüşlerini aldığı çalışmada, öğrencilerin bu dersin Mustafa Kemal Atatürk'e ilişkin fikirlerinin şekillenmesinde önemli bir unsur olarak belirttiklerini ifade etmektedir. Buradan eğitimin siyasal işlevinin etkisini gösterdiği yorumu yapılabilir. Arsal (2015) da lise İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programındaki milliyetçilik ile ilişkili kazanım ve içeriğin yoğun olduğunu belirtmektedir. Batılılaşma ve çağdaşlaşmanın yer verilmesini destekler nitelikte, Semiz'in (2020) Cumhuriyetin kabulü ile birlikte, kemalist ideolojinin Türkiye toplumunun batı modelinde ilerlemesini gerekli kıldığı ifadesi göze çarpmaktadır.

Araştırmanın üçüncü teması olarak belirlenen "demokrasi" teması altında milli egemenlik, kuvvetler ayrılığı, hukukun üstünlüğü, meclis üstünlüğü, eşitlik, meclise sunma, seçme ve seçilme, çok partili hayat, hak, özgürlükler ve çoğulculuk, oy birliği alt temalarına yer verildiği görülmektedir. Bu temayla birlikte bireylerde demokrasi bilincinin kazandırılması amacıyla, demokrasiyi oluşturan önemli unsurların belirlenmesi ve bireylere bunların öğretilmesi amacının güdüldüğü söylenebilir. Ezer ve diğerleri (2016) çalışmalarında; Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersindeki demokrasi kavramına ilişkin öğrencilerde farkındalık oluştuğunu belirlemiştir. Baltacı ve Uysal (2012) ilköğretim 7. Sınıf ders kitaplarındaki siyasal kavramların neler olduğunu ele aldığı çalışmada; bu kavramların hükümet, egemenlik, seçim, katılma, özgürlük, demokrasi, parti, eşitlik, devlet siyasal kavramları olduğunu belirlemiştir. Benzer çalışmalarda; 6. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında demokratik tutum sahibi olunmasının amaçlandığı (Ballı ve Kartal, 2020), Sosyal Bilgiler dersi kitaplarında demokratik değerlere yer verildiğinin (Güneş, 2019) belirlendiği görülmektedir. Şahin (2010) de Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitaplarıyla ilgili öğretmen görüşlerini almış ve

vatandaşlık bilgisi konularından, demokrasi ve demokratik hayata ilişkin konulara fazla yer verildiğini belirlemiştir.

Araştırmada belirlenen diğer bir tema olan “Türk milletinin vurgulanan özellikleri” altında kahramanlık, kararlılık, vatan sevgisi, yardımlaşma ve dayanışma, sadakat, hümanizm kavramlarının vurgulandığı görülmektedir. Bu özelliklerinin kazanılmasının gelecek nesil adına önemli olduğu görülmekte ve devletin düzeni açısından da önemli kavramlar olduğu bilinmektedir. Gerçekleştirilmiş olan benzer çalışmada; ilköğretim 5. sınıflarda okutulan “Sosyal Bilgiler 5” ders kitabında da “bağlılık” ve “yardımlaşma” üzerinde yoğun olarak durulduğu, 5. ve 8. sınıflarda okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve 5. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ortak değer olarak yardımlaşmanın yoğun olarak görüldüğü belirtilmiştir (Özkan, 2010). Aynı şekilde Karasu Faiz ve Avcı (2018) 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki vatandaşlığa ilişkin sorumluluk duyma, vatanseverlik, dayanışma ve yardımseverlik, saygı duyma, paylaşma ve fedakârlık değerlerine yer verildiğini belirlemiştir. 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını inceleyen Ballı ve Kartal (2020) da Türkler arasında yardımlaşma ve dayanışmaya ders kitabında vurgu yapıldığını belirtmektedir. Türk kadınına ilişkin alt temaların yer aldığı “Türk kadınına verilen önem” teması adı altında Türk kadınının milli mücadeledeki yeri ve kadın hakları alt boyutunda vurgulandığı söylenebilir. Bu temayla birlikte Türk kadınının milli mücadeledeki ve cumhuriyet dönemindeki yeri üzerinde durularak, kadına önem verilerek kadın erkek eşitliğinin benimsenmesi amacının güdüldüğü söylenebilir. Araştırmanın bulgusuna benzer şekilde; 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını Ballı ve Kartal (2020) eğitimin siyasi işlevleri açısından ele almış olup, Türklerde kadına verilen önem vurgusunun yapıldığını belirlenmiştir.

Araştırmada Türkiye’nin iç politikasına yönelik Türkiye’nin iç yapısındaki milli birliğe düşman durumlar, terörle mücadele ve azınlıklara karşı barışçıl yaklaşım alt temalarına; dış politikasına yönelik ise; Türkiye’nin diğer devletlere barışçıl yaklaşımı, diğer devletlerden destek görememesi, Türk azınlığı sorunu, diğer devletlerin zarar veren yaklaşımları, Türkiye’nin yansızlığı ve Türk devletinin askeri başarıları alt temalarına yer verildiği görülmektedir. Bu temalara yer verilerek, tarihin öğrenilmesi ve yorumlanmasında iç ve dış politikanın önemli olduğu ve bunun bilinciyle hareket edilmesinin gerekliliği vurgusunun yapıldığı söylenebilir. Bu konuda Demircioğlu (2007) hoşgörü ile empatinin geliştirilmesi için, günümüzün anlaşılması ve geçmişle günümüz arasında bağlantı kurarak geleceğin şekillendirilmesi üzerinde durmaktadır. Benzer çalışmalarda da; 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Ballı ve Kartal (2020) eğitimin siyasi işlevleri yönünden dünya barışına katkıda bulunma, askeri güç olma, diğer ülkelerin Türkiye’ye karşı olumsuz uygulamalarının yer aldığını ifade etmektedir.

Araştırmada son tema olarak “Eğitim, kültür ve sanat-spor, bilime verilen önem” üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu temaya göre, bireyleri kendilerini çok yönlü geliştirmelerinin hedeflendiği yorumu yapılabilir. Bu bulguya paralel olarak Akbaba (2009); Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersine yönelik öğrenci görüşlerinde, eğitim-kültür hayatlarında bu dersin etkili bir unsur olduğunu ifade ettiklerini belirlemiştir.

Çalışma genel olarak ele alındığında; çeşitli yönlerden eğitimin siyasal işlevine hitap eden vurguların yapıldığı, devletin oluşturmak istediği ideolojinin de bu yönden şekillendirilmeye çalışıldığı söylenebilir. Bu çalışma, doküman incelemesi tekniği kullanarak yapılmış olup, farklı araştırma yöntem ve yaklaşımlarıyla öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin farklı seviyelerdeki sosyal bilgiler ders kitaplarına yönelik görüşlerinin alındığı ya da farklı kademelerdeki ders kitaplarının karşılaştırmasının yapıldığı çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilebilir.

Kaynakça

- Akbaba, B. (2009). Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin öğretimine yönelik bir durum değerlendirmesi (Gazi Üniversitesi örneği). *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 29-52.
- Alaca, E. (2017). *Tarih eğitime giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Arsal, Z. (2015). Ortaöğretim Tarih, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersleri öğretim programlarında Milliyetçilik. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 1-16.
- Aslan, E. (2005). Türkiye'de tarih eğitiminin sorunları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 106-114.
- Ballı, F. E. ve Kartal, S. (2020). Eğitimin siyasal işlevi; Sosyal Bilgiler ders kitabı örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 36-49.
- Baltacı, C. ve Uysal, M. T. (2012). Türkiye'de bir siyasal sosyalleşme aracı olarak ders materyali: İlköğretim sosyal bilgiler dersi üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 17(3), 177-194.
- Bayrakçı, M. (2005). Ders kitapları konusu ve ilköğretimde ücretsiz ders kitabı dağıtım projesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 165, 7-20.
- Candan, H. ve Işık, M. (2019). İdeolojik devletin siyasal toplumsallaşma aracı olarak okulun işlevi: kavramsal bir analiz. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(3), 567-585.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. M. Bütün and S.B. Demir, Çev. (Eds.). İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Çakır, U. (2016). Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı görsellerinin bazı özellikler açısından incelenmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 6-18.
- Çetin, H. (2001). Devlet, ideoloji ve eğitim. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 201-211.
- Demircioğlu, İ. H. (2007). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demirtaş, B. (2020). *Ortaöğretim 12. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı*. Ankara: Mevsim Yayıncılık.
- Dewey, J. (2000). Temel eğitimde tarihin amacı (Çev: B. Ata). *Milli Eğitim*, 147.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2013). Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında tarihi karakterlerin kullanımını etkileyen faktörler. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 243-265.
- Enginer Özyurt, E. (2014). *Ortaöğretimde vatandaşlık bilincinin oluşmasında T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Esen, S. (2017). *7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Eşgi, N. ve Dursun, F. (2008). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretimi ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi. *GÜ Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 21-34.

- Ezer, F., Ulukaya, Ü., ve Kaçar, T. (2016). İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik tutumları. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 71-91.
- Karasu Avcı, E. ve Faiz, M. (2018). 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları “etkin vatandaşlık” öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJONASS)*, 2(1), 1-21.
- Ginesar, Ö. ve Güven, C. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabıyla ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 1017-1041.
- Gutek, G. L. (2011). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar*. (Çev. N. Kale). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 2(1), 8-26.
- Güneş, B. (2019). *2000 yılı sonrasında yayımlanan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının sosyolojik analizi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Illich, I. (2012). *Okulsuz toplum*. (Çev. M. Özey). İstanbul: Şule Yayınları.
- İnal, K. (1998). *Türkiye’de ders kitaplarında demokratik ve milliyetçi değerler – 27 Mayıs ve 12 Eylül Askeri Müdahale dönemlerine ilişkin bir inceleme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karabağ, G. (2010). Tarih öğretmenlerinin mesleki becerilerini şekillendiren unsurlar İçinde: M. Safran (Ed.), *Tarih nasıl öğretilir? Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri* (373-376), İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Kartal, S. (2018). Tek parti döneminde toplanan milli eğitim şuralarında alınan kararların eğitimin siyasi işlevi açıdan analizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 196-203.
- Kayaalp, F. (2015). *İdeoloji-vatandaşlık ilişkisi bağlamında 1923-1950 Türkiye’sinde sosyal bilgiler kapsamındaki ders kitaplarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kızıloluk, H. (2007). Ekonominin eğitimin amaçları ve içeriği üzerindeki etkileri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(1), 21-30.
- Kulantaş, N. (2007). *4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğrenci ders ve çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitaplarının, öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mardin, Ş. (2004). *İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- MEB (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMeti/1.5.1739.pdf> (05.05.2021).
- MEB (2004). İlköğretim Genel Müdürlüğü “Yardımcı Eğitim Araçları” Sayı: B08.0.İGM.0.08.01.02.310/, Genelge No: 2004/81 (03.05.2021).
- MEB (2018). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=355> (01.06.2021).
- MEB (2018). 2023 Eğitim Vizyonu. Milli Eğitim Bakanlığı. http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf (10.06.2021).

- MEB (2018). Ortaöğretim TCİTA dersi öğretim programı. Ankara.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Nichol, J. (1996). *Tarih eğitimi* (Çev. M. Safran) Ankara: Çağrı Matbaası.
- Öcal, A. ve Yiğittir, S. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Kırıkkale örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8(1), 51-61.
- Özbaran, S. (2002). Tarih öğretiminin güncel sorunları. *Toplumsal Tarih Dergisi*, 100,66-68.
- Özkan, R. (2010). Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: İlköğretim ders kitapları örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 7(1),1124-1141.
- Parlak, İ. (2005). *Türkiye’de ideoloji-eğitim ilişkisi: Erken Cumhuriyet dönem tarih ve yurt bilgisi ders kitapları üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative evaluation and research methods* (3rd ed.). London: Sage Publications.
- Paykoç, F. (1998). Tarih öğretiminde duyuşsal alanın rolü. S. Özbaran (Ed.), *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları içinde* (ss. 85-93). İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Safran, M. (1993). Tarih öğretiminin eğitimsel amaçları. *Belleten*, 57(220), 827- 842.
- Semiz, E. (2020). *İsmet İnönü döneminde Türkiye’de milli eğitim ve ideoloji (1938-1950)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Şahin, S. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Şahin, M. (2014). Sosyal Bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 31-46.
- Şimşek, A. ve Kartal, S. (2020). Ortaokul T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabına yansıyan vatandaşlık algısı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 43-57.
- Şimşek, N. (1997). *Derste eğitim teknolojisi kullanımı*. Ankara: Anıl Matbaası.
- Taşkın, P. (2014). *Ortaöğretim okulları öğrencilerine yönelik disiplin düzenleme ve uygulamalarının çocukların temel hak ve özgürlükleri bağlamında değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Tezcan, M. (2010). *Eğitim bilimine giriş*. 7. Baskı. Sönmez, V. (Ed.). Ankara: Anı.
- Tüfekçioğlu, H. (1993). Ders kitapları üzerine yapılmış iki çalışma ve yetişkinlere okuma yazma öğreten iki kitap hakkında inceleme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(4), 61-90.
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2021). <https://sozluk.gov.tr/>.
- Ulusoy, K. (2010). Değer eğitimi: Davranışçı ve yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan tarih programlarında değer aktarımı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 32-51.
- Wakefield, J. F. (2006). *Textbook usage in the United States: The case of US history*. Online Submission.
- Yanpar, T. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, F. (2014). *8. sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğrenci çalışma kitaplarının Sosyal Bilgiler öğretmenlerince değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Yıldız, R. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş*. Erçetin, Ş ve Tozlu, N. (Ed.) Hegem Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, M. S. (2004). *İlköğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük programı içeriğinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

